ČESKÉ STAROBNÍ DŮCHODY: PRIORITNÍ PROBLÉMY

CZECH OLD-AGE PENSIONS: PRIORITY ISSUES

Jaroslav Vostatek

Abstrakt

V době transformace ekonomiky inflace usnadnila přechod k relativně nižším důchodům, došlo též k vytvoření dvousložkových důchodů a redukčních hranic, což vedlo k malé srozumitelnosti celého systému. Malá důchodová reforma větší srozumitelnost nepřinesla, lze ji však dnes „dokončit“ navrhovanou technickou reformou. Přitom vyjde najevo, že ve stávajícím systému výrazně převažuje „Beveridge“ nad „Bismarckem“ a lidi a politici nejspíše začnou podporovat i podstatnou změnu této relace.

Fialova vláda přislíbila obsáhlou důchodovou reformu s cílem nastolit férové důchody. Po zkušenostech s dosavadními reformami se přitom jeví účelnější začít s technickou důchodovou reformou, která podstatně zjednoduší dnešní základní a procentní výměru důchodů. Poměrně rychlé řešení je možné a velmi potřebné i u důchodového věku a zde zejména u předčasných starobních důchodů, kde jsou účastníci motivováni evidentně neférovým nastavením parametrů krácení těchto důchodů k nejen k odchodu z trhu práce, ale dokonce i k samotnému stanovení výše důchodu bez výplaty, jen za účelem získání i výrazně vyššího důchodového nároku.

Klíčová slova: starobní důchod, důchodové pojištění, zvyšování důchodů, předčasný důchod

Abstract

During the economic transformation, inflation facilitated the transition to relatively lower pensions, two-component public pensions and reduction thresholds were created, leading to little clarity for the whole system. The “small” pension reform has not brought greater clarity, but it can be "completed" now with the proposed technical reform. At the same time, it turns out that in the current system "Beveridge" significantly outweighs "Bismarck" and people and politicians will probably start to support a substantial change of this proportion.

The Fiala government has promised a comprehensive pension reform to achieve fair pensions. Based on the experience with the previous reforms, it seems more effective to start with a technical pension reform that will substantially simplify today's basic and percentage amounts

of pensions. A relatively quick solution is also possible and highly necessary for the retirement age, and here especially in case of old-age early retirement, where participants are motivated by the evidently unfair setting of reduction parameters for these pensions not only to leave the labour market, but even to determine the amount of pension without its payment, just for the purpose of obtaining a significantly higher pension entitlement.

Keywords: old-age pension, pension insurance, indexation of pensions, early retirement

JEL Codes: H55, E31

Úvod

Fialova vláda na úseku důchodů mj. slibuje:

- „Realizujeme a do konce roku 2023 předložíme skutečnou důchodovou reformu s cílem nastavení stabilního systému férových důchodů.
- Připravíme návrh důchodové reformy, který se bude skládat ze dvou hlavních složek a třetí, dobrovolné, základní složka se zvýší a bude reflektovat požadavky na důstojnost života ve stáří a finanční možnosti státu.
- Zásluhová složka bude vycházet z odvodů do pojistného systému a počtu vychovaných dětí.
- Dobrovolná složka bude zřízena ve formě státního nebo veřejnoprávního fondu inspirovaná zahraničními zkušenostmi.
- Zkrátíme dobu potřebnou pro dosažení nároku na důchod“ (Fiala a kol., 2022). Reforma důchodového systému má být podle tohoto prohlášení „postavena na celospolečenském konsenzu, který zajistí dlouhodobou perspektivu“.

V posledních týdnech se rozvinula široká diskuse o výhodnosti předčasného odchodu do důchodu, výsledkem je zahlcení České správy sociálního zabezpečení žádostmi o předčasný důchod; je tak více než zřejmé, že je nutno tento problém analyzovat … a konat. Zkušenosti velí, že není radno spoléhat na „komplexní“ důchodovou reformu; ta by měla vycházet z ucelené koncepce hospodářské a sociální politiky, která by navazovala na jeden ze čtyř sociálních modelů (Vostatek, 2016). Nebývá účelné usilovat o komplexní, složitou reformu (realizovatelnou v horizontu více let), daleko nadějnější může být reforma klíčových či významných konstrukčních prvků, proveditelná během 1-2 let.

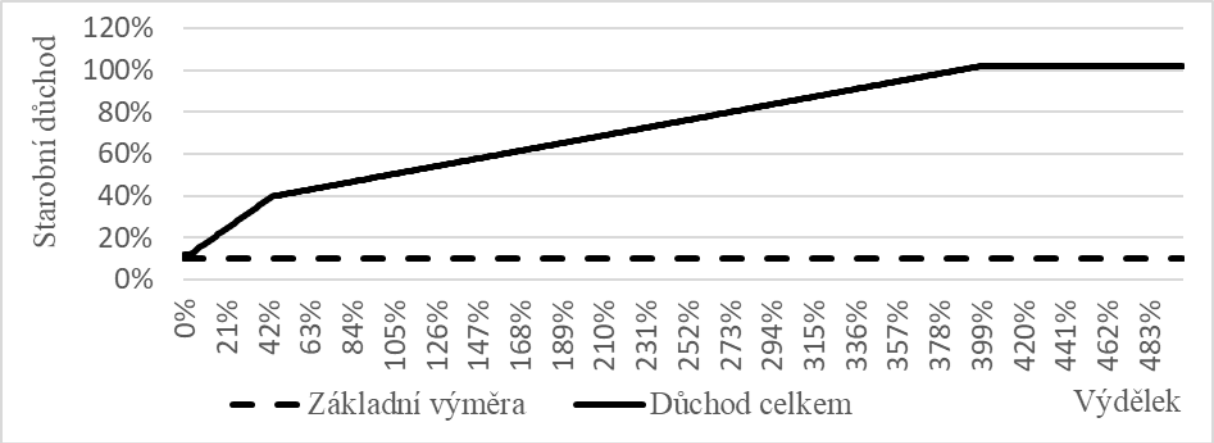
1 Penzijní politika

V dřívějším převážně jednotném komunistickém systému byly nově přiznávané starobní důchody výrazně závislé na finálních výdělcích (mzdový průměr tří nejlepších let z posledních deseti let); režim zvýhodňoval preferované „pracovní kategorie“ (horníky, jiné rizikové profese) a diskriminoval již téměř neexistující soukromé rolníky a živnostníky. S těmito výjimkami se jednalo o univerzální dávkově definovaný penzijní systém. Běžný zaměstnanec s celostátní průměrnou mzdou (PM) obdržel v roce 1989 po 45 započtených letech (zaměstnání a studia na střední a vysoké škole) poměrně vysoký důchod ve výši 85-90 % čisté mzdy. Po 20 letech pobírání důchodu však mohl očekávat důchod na úrovni minima („sociální důchod“), které ovšem bylo na úrovni dnešních 37 % čisté PM. Relace celostátního průměrného důchodu a čisté mzdy byla tehdy 64 %, relace k hrubé mzdě pak 50 %. Nedostatečná indexace důchodů byla způsobena zejména skrytým růstem cen (dlouhodobý průměr tohoto růstu spotřebitelských cen byl asi 2,5 % ročně); jednorázové kampaňovité zvyšování důchodů tento skrytý růst cen nebralo na zřetel. K redukci vyšších výdělků při výpočtu důchodu se používaly redukční hranice. První redukční hranice v roce 1989 byla ale na úrovni 79 % PM, druhá redukční hranice pak 189 % PM. Mzda do první redukční hranice nebyla a není ani dnes při výpočtu důchodu redukována. Oficiálně šlo o státní „důchodové zabezpečení“, nikoliv o sociální pojištění; veřejný výdajový program byl financován ze státního rozpočtu. Konstrukce důchodů byla ale výrazně Bismarckovská (závislost na výdělku).

Inflace a nízká valorizace redukčních hranic v první polovině 90. let podstatně snížily závislost nově přiznávaných starobních důchodů na předchozím výdělku. Důchodovou reformou od roku 1996 vzniká „důchodové pojištění“ se dvěma „výměrami“: základní a procentní. Jednotnou základní výměru dostává každý důchodce; v původním návrhu zákona se s ní přitom nepočítalo, fakticky šlo o „přílepek“, nahrazující u těchto osob předcházející univerzální „státní vyrovnávací příspěvek“ z roku 1990, který kompenzoval zrušení dotací maloobchodních cen. Přílepek vydržel dodnes, jeho výše je nyní parametrizována na 10 % PM. Procentní výměra důchodu generuje dílčí závislost důchodu na předcházejícím celoživotním výdělku, upraveném pomocí redukčních hranic a redukčních koeficientů: směrodatný výdělek je při překročení nízké první redukční hranice 44 % PM redukován na pouhých 26 %. Do roku 2014 existovala druhá redukční hranice, naposledy na úrovni 116 % PM, nad tuto úroveň byl směrodatný výdělek redukován na pouhých 10 % (2010). Původní třetí redukční hranice činila v roce 2010 600 % PM, poté 400 % PM; na této úrovni je i dnešní druhá redukční hranice s tím, že od roku 2015 se fakticky jedná o klasický výdělkový strop, používaný v sociálním důchodovém pojištění. Obrázek 1 znázorňuje tyto dnešní parametry

českého „důchodového pojištění“. „Progresivita“ tohoto systému je vysoká: nově přiznaný starobní důchod je závislý na výdělku rámcově z pouhých 30 %. Ze 70 % se tedy jedná o (rovný) důchod typu Beveridge.

Obr. 1: Nově přiznaný starobní důchod v poměru k celoživotnímu výdělku, v % PM v roce 2022, 45 let pojištění

Zdroj: autor

Transformace československého převážně Bismarckovského důchodového systému na český převážně Beveridgeovský systém byla ovlivněna liberální politikou Klausovy vlády a vytvořením *komplikovaného a velmi málo srozumitelného výpočtu jak nově přiznávaných starobních důchodů, tak i valorizace důchodů.* V poslední době k posilování nivelizace důchodů přispívá i marketingový přístup politiků k těmto otázkám. Nadpoloviční většina Čechů přitom dává přednost „Bismarckovi“ před „Beveridgem“.

Ústavní soud (2010) dospěl k závěru, že „celá složitá konstrukce důchodového systému je natolik netransparentní, že je pro své adresáty de facto zcela nesrozumitelná; pro většinu pojištěnců se tak vypočítaná výše důchodové dávky stává neverifikovatelnou“. Kromě toho tento soud prohlásil ustanovení zákona o důchodovém pojištění o redukčních hranicích za protiústavní, „neboť ve svých důsledcích a v kombinaci s ostatními parametry a stávající konstrukcí důchodového systému negarantuje dostatečně ústavně zaručené právo na přiměřené hmotné zabezpečení dle … Listiny základních práv a svobod a vede k neakceptovatelné nerovnosti mezi různými skupinami důchodových pojištěnců“. Ústavní soud zrušil paragraf zákona obsahující redukční hranice a redukční koeficienty a donutil vládu k rychlé reakci; vláda znovu zavedla první redukční hranici v rámci polovičaté tzv. malé důchodové reformy (2011). Tato důchodová reforma tak žel nevedla ke zvýšení transparentnosti a srozumitelnosti systému. Jediným srozumitelným parametrem českého

„důchodového pojištění“ je tak dodnes základní důchodový věk, u žen diferencovaný podle počtu vychovaných dětí (jde o pozůstatek bázlivé komunistické penzijní politiky). Dodnes se také nepodařilo zavést srozumitelný systém valorizace procentní výměry; po zavedení parametrizace základní výměry důchodu závisí zvyšování procentní výměry starobního důchodu na celkovém prostoru pro zvýšení průměrného starobního důchodu, zvýšení základní výměry důchodů se přitom odečítá; dosud se nikdo ani nepokusil vysvětlit logiku této závislosti valorizace procentní výměry na valorizaci základní výměry důchodů. Navíc pro valorizaci během roku, při vysoké inflaci, platí jiné, jednoduché a srozumitelné pravidlo.

Základní výzvou pro české „důchodové pojištění“ je jeho v zásadě technická reforma, rušící základní redukční hranici a vedoucí tak ke srozumitelnosti kombinace Beveridgeovské (nepojistné) a Bismarckovské (pojistné) komponenty toho „systému“. O účelnosti této reformy se podařilo přesvědčit aparát MPSV, v rámci přípravy několika variant reformy starobních důchodů. Vostatek (2021a) připravil úzce pojatou samostatnou novelu zákona o důchodovém pojištění, odstraňující redukční hranice, návrh však nebyl zařazen na program jednání Komise pro spravedlivé důchody; je přitom stále aktuální. V zájmu minimalizace rozdílů oproti dosavadním nově přiznávaným důchodům tento návrh zvyšuje základní výměru starobního důchodu z 10 % na 32 % PM a ekvivalentně snižuje procentní výměru důchodu. Ostatně tato „kalkulační“ rekonstrukce pojistné a nepojistné složky (starobních) důchodů byla navrhována již dříve, mj. v expertíze Světové banky pro MPSV (Chłoń-Domińczak, 2003). Novum je „pouze“ v tom, že uvedená novela zákona o důchodovém pojištění nezahrnuje žádné další reformní kroky – kromě zmíněných nových kalkulačních parametrů starobních, invalidních, vdovských/vdoveckých a sirotčích důchodů.

Ministryni Maláčové se podařilo před volbami v roce 2021 „přilepit“ (pozměňovacím návrhem poslance Sklenáka) k novele zákona o důchodovém pojištění, jejímž účelem bylo mimořádně navýšit valorizaci procentní výměry důchodů o 300 Kč měsíčně od roku 2022, zavedení příplatku k procentní výměře starobního důchodu 500 Kč měsíčně pro matku, resp. hlavního rodiče, který pečoval o dítě, a to s účinností od roku 2023. Maláčová to vysvětlovala tím, že „stát neoceňuje ženy za péči o děti, a ty kvůli tomu mají v průměru o 2 856 Kč nižší důchod než muži“ (MPSV, 2021). V realitě jsou v průměru nižší starobní důchody žen výsledkem především české rodinné politiky (Pertold, 2019) a také nižším důchodovým věkem žen, resp. v současnosti již jen matek. Ženy s dětmi chodí do důchodu dodnes dříve než muži – je to genderová diskriminace. Genderová penzijní mezera činí u nás (jen) asi 13 %. České vlády nedbaly dřívějšího doporučení OECD urychlit zvyšování důchodového věku žen. Aktuálně např. důchodový věk žen se dvěma dětmi je nižší o více než 2 roky než

důchodový věk mužů. Kdyby tato matka odložila svůj odchod do důchodu o 2 roky, tak by se její sazba procentní výměry důchodu zvýšila o zhruba 13 procentních bodů a její celkový vyměřený důchod by byl poté téměř shodný se stejně starým mužem (za jinak stejných podmínek). Takže nižší penze českých žen s dětmi nejsou z tohoto pohledu aktuálním problémem; problém je spíše v tom, že našinci v průměru odcházejí do důchodu krátce po dosažení důchodového věku (a že ženy žijí v průměru déle). Zavedení zvýšení procentní výměry starobního důchodu za vychované dítě (vedle stávající náhradní doby pojištění za péči o dítě do 4 let věku, která zvyšuje důchod zhruba stejně) je každopádně bezdůvodné, jde o dodatečnou komplikací celého systému, která se navíc zavede i do již vyplácených důchodů. Vysvětlit koexistenci těchto dvou institutů se stejným účelem se MPSV ani nepokusilo! Jde o produkt čistého politického marketingu. Je to dodatečný problém k řešení v rámci komplexní důchodové reformy.

Doporučuji vládě začít realizovat (již fakticky připravenou) zmíněnou technickou reformu důchodového pojištění (Vostatek, 2021); lze to stihnout s účinností od roku 2024. Mezitím si vláda může ujasnit, jak provede další fázi racionalizace: definitivní rozdělení dosavadního „důchodového pojištění“ na dva penzijní pilíře: rovný důchod (koncepci můžeme „opsat“ z Velké Británie) a poctivé sociální důchodové pojištění (zákon můžeme opsat z Rakouska, výpočet důchodového nároku se tam dělá každoročně). Do těchto koncepcí dvou pilířů lze pak „vepsat“ jednotlivé parametry, které jsou – více či méně konkrétně – uvedeny ve výše uvedeném „seznamu přání“ v programovém prohlášení vlády. Podle tohoto seznamu má být také zřízena „třetí, dobrovolná“ složka ve formě státního nebo veřejnoprávního fondu „inspirovaná zahraničními zkušenostmi“; zde žádný použitelný zahraniční vzor neznám, dovedu si však představit doplnění dobrovolného připojištění do rakouského sociálního důchodového pojištění (Rakušané to nepotřebují; důchody mají podstatně vyšší než našinci). V posledních týdnech jsem opakovaně v televizi slyšel, že se oním státním či veřejnoprávním fondem rozumí švédská „prémiová penze“; její zavedení rozhodně nedoporučuji, stát by se neměl zabývat investováním – ve Švédsku šlo o politický kompromis, který po několika letech doznal nemalé reformy. A v neposlední řadě: „prémiová penze“ není dobrovolná, je povinná!

2 Důchodový věk a předčasné důchody

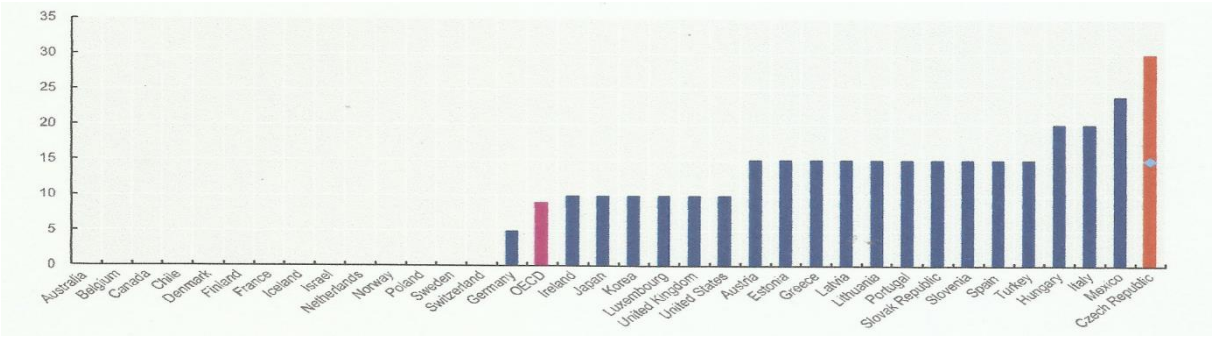
Konstrukce důchodového věku je zásadním parametrem každého penzijního systému a pilíře. České „důchodové pojištění“ má v roce 2023 6 (základních) důchodových věků:

- 64 let pro muže a pro bezdětné ženy, 63 let a 2 měsíce pro ženy s 1 dítětem, 61 let a 8 měsíců pro ženy se 2 dětmi, 60 let a 2 měsíce pro ženy s 3-4 dětmi, 58 let a 8 měsíců pro ženy s 5 a více dětmi, podmíněný minimální dobou pojištění 35 let
- 68 let, podmíněný dobou pojištění 20 let (bez náhradních dob 15 let)

Komplikovaná ustanovení o vícero důchodových věkách jsou výsledkem parametrických důchodových reforem, orientovaných na úspory ve veřejných výdajích, bez velkého porozumění pro penzijní teorii. Nižší důchodový věk žen je hrubou genderovou nerovností, která se v praxi také promítá do nižších důchodů žen. Obecně potřebujeme vytvořit „psychózu", že normální je pracovat i v seniorském věku (klidně i po dosažení věku 70 let), důchod bude tím vyšší, čím budeme déle – jako jednotlivci – pracovat.

Důchodový věk v poctivém univerzálním důchodovém pojištění měl být jeden a „předčasné" a pozdější odchody do důchodu by měly být doprovázeny pojistně-matematickým snížením či zvýšením důchodu. V penzijním pilíři navazujícím na dosavadní procentní výměru starobního důchodu by tak měly odpadnout víceméně nelogické podmínky minimální doby pojištění 32-35 let a 20 (15) let, měli bychom směřovat k jednotnému statutárnímu důchodovému věku a k jednotné minimální době pojištění 5 let, představující technické minimum pro přiznání starobního důchodu. V systému rovného důchodu, na který se u nás (doufejme) přemění základní výměra starobního důchodu, bychom měli rovněž směřovat k témuž jednotnému důchodovému věku a k jednotné době minimální účasti v tomto systému (pilíři) 35 let s tím, že ji lze snížit až na 10 let za podmínky, že důchod bude úměrně zkrácen (jako ve Velké Británii). OECD nás zde špatně informuje např. o důchodovém věku ve Velké Británii a na základě toho tvrdí, že „Ve srovnání s ostatními zeměmi OECD je Česká republika ojedinělá tím, jak dlouhou dobu vyžaduje pro získání nároku na důchody navázané výdělky (obrázek 2). Mexiko, které je na druhém místě, požaduje „pouze" 24 let. Země OECD v průměru vyžadují 9 let. V mnoha zemích je to méně než jeden rok". Klíčovým doporučením OECD č. 1 je „Zásadně snížit minimální počet let pojištění potřebných k získání nároku na základní výměru důchodu i na procentní výměru při dosažení důchodového věku a učinit základní výměru úměrnou započtené době pojištění; přistoupit k zajištění toho, že nároky vzniknou už za první rok pojištění" (OECD, 2020).

Obr. 2: Minimální požadovaná doba pojištění je podle OECD extrémně vysoká (Nárok na důchod odvozený od výdělku, podle vyžadovaných let)

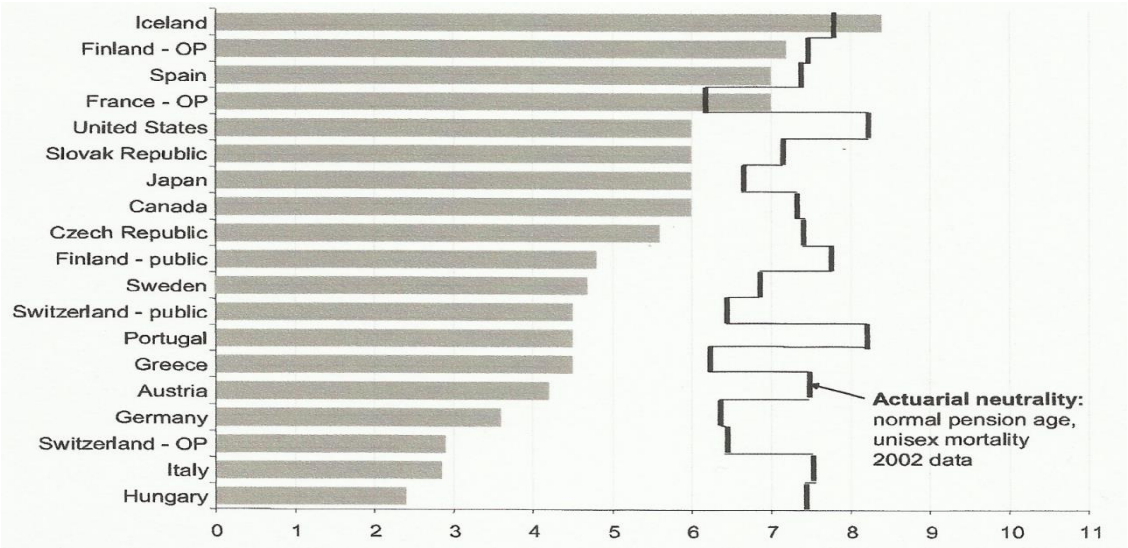

Zdroj: OECD (2020)

Předčasné a pozdější penzionování – ve srovnání se statutárním důchodovým věkem – jsou, popř. mohou být i podstatnou modifikací tohoto důchodového věku a také uváděných modelací výše důchodu v relaci k předcházejícímu výdělku. Ostatně jsou zde i podstatné rozdíly mezi jednotlivými zeměmi. např. Švédsko (OECD, 2015) má dva odlišně koncipované důchodové věky (bez možnosti předčasného odchodu): pro systém NDC (61 let, s pojistně-matematickou motivací pokračovat v práci) a pro testovanou („garantovanou“) penzi (65 let, bez motivace). Švédská koncepce důchodových věků je vysoce racionální – z modelového hlediska, ve většině ostatních zemí jde o produkt politických mechanismů, kdy se problémy často neřeší systematicky.

Možnosti předčasného odchodu do důchodu jsou u nás – po malé důchodové reformě – relativně omezené. Předčasně lze nyní odejít do důchodu nejdříve v 60 letech. V roce 2013 byly prakticky všechny předčasné starobní důchody přiznány maximálně o rok před statutárním důchodovým věkem, zatímco v letech 2009-2011 zde výrazně převažovala doba 2-3 roků. Malá důchodová reforma vyvolala vlnu předčasných odchodů do důchodu. Při reformě se zvýšila sazba snížení procentní výměry předčasného starobního důchodu v případech, kdy doba od přiznání důchodu do dosažení důchodového věku je delší než 360 dní. Sazby krácení výpočtového základu jsou nyní odstupňovány po 90 (i jen započatých) dnech takto: 0,9 % po dobu prvních 360 dní; 1,2 % po dobu dalších 360 dní; 1,5 % od 721. dne. Zvýšení srážky za předčasný odchod v délce přes 2 roky na 6 % za rok bylo chvályhodné, nicméně ani 6 % ročně není dostatečná srážka z pohledu pojistné matematiky; také proto, že se krácení netýká základní výměry důchodu. Zásadní reforma předčasných odchodů do starobního důchodu je u nás proto nutná. Pojistně matematicky neutrální úroveň srážky za předčasný odchod do starobního důchodu je zhruba 7-8 % ročně – viz obrázek 3).

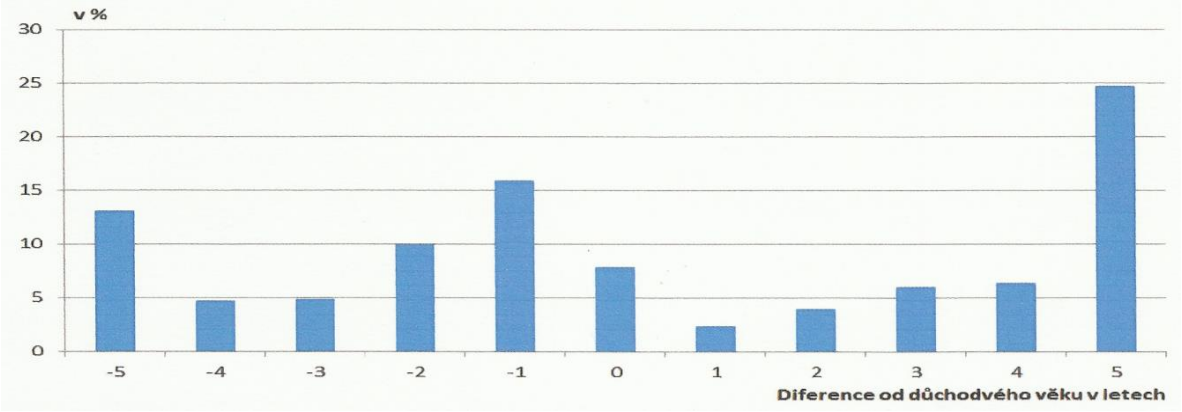
Obr. 3: Krácení českých starobních penzí za předčasný odchod do důchodu (v % ročně, diskontní sazba 2 %, úmrtnost 2002)

Zdroj: Queisser a Whitehouse (2006)

Pojistněmatematická zpráva MPSV (2014) simuluje vliv stávajících parametrů českého „důchodového pojištění“ na generaci narozenou v roce 1965; pro většinu této generace má platit statutární důchodový věk 65 let, což také znamená možnost předčasného odchodu do důchodu až o 5 let. Z pohledu jednotlivců je pro tuto generaci modelově „efektivní“ výrazně využívat předčasných a odložených odchodů do starobního důchodu. Autoři dospívají k závěru, že pro 49 % těchto osob je „efektivní“ (optimální) odejít do důchodu před dosažením statutárního důchodového věku a pro 43 % osob je naopak výhodné přesluhovat; načasování odchodu do starobního důchodu přesně na okamžik dosažení statutárního důchodového věku je tak „efektivní“ pouze pro zbývajících asi 8 % uvedených osob – podrobněji viz obrázek 4. Tato simulace je odrazem kvality celého stávajícího českého systému „důchodového pojištění“.

Obr. 4: Podíl osob, pro které je efektivní věk odchodu do starobního důchodu v daném věku (Česko, generace 1965)

Zdroj: MPSV (2014)

V letošním roce je situace v oblasti předčasných důchodů ještě drsnější; je to (navíc) způsobeno inflací a valorizacemi důchodů. „Skutečnost, že je možné vydělat několik tisíc na předčasném odchodu do starobního důchodu u lidí, kterým vznikne nárok na starobní důchod v roce 2023, případně v roce 2024, je nepochopitelná, špatná a nespravedlivá vůči ostatním, kterým se blíží důchodový věk… Ještě závažnější je skutečnost, že žádost o předčasný důchod nemusí znamenat, že žadatel přestane pracovat. Může požádat o tzv. důchod bez výplaty. Není tedy nutné odejít ze zaměstnání, pokud si někdo chce ‚zafixovat' výši výhodnějšího důchodu odpovídajícího roku 2022. Tuto situaci mohou využít všichni, kdo chtějí jít v příštích dvou letech do starobního důchodu. Paradoxní na celé věci je postup ministra Jurečky, který místo toho, aby se snažil urychlenou změnou zákona situaci narovnat, tak ještě tuto možnost podporuje ve formě tiskové zprávy. Je to zásadní pochybení, které vnáší nespravedlnost do důchodového systému a zároveň zvyšuje jeho výdaje" (Krása, 2022). Soudím, že problém vyžaduje rychlé a efektivní řešení, stejně jako realizace technické důchodové reformy.

Závěry

Zákon o důchodovém pojištění od roku 1996 přidal malou základní výměru všech důchodů k systému „procentní výměry" jednotlivých důchodů, silně znivelizované redukčními hranicemi a koeficienty; „Beveridge" při transformaci v 90. letech zvítězil nad „Bismarckem", leč bylo zavedeno a přetrvalo důchodové pojistné. To bylo důvodem pro zásadní negativní stanovisko Ústavního soudu ČR. Koncepční rozpor neodstranily ani pozdější důchodové reformy. Základním problémem je s tím související netransparentnost a nesrozumitelnost systému nejen pro běžné klienty. Vzhledem k přetrvávající nepřipravenosti celkové reformy veřejných penzí doporučujeme rozdělit tuto reformu do dvou kroků: na malou a velkou reformu. Malá (technická) důchodová reforma se soustředí na jednoduchou, leč zásadní racionalizaci základní a procentní výměry starobního důchodu. Nová sazba základní výměry tohoto důchodu budiž na úrovni 32 % průměrné mzdy, u procentní výměry se ocenění jednoho roku pojištění současně sníží z 1,5 % na 0,39 %. Toto vše je snadno realizovatelné do jednoho roku.

Velká důchodová reforma by měla vyústit do ucelené, paradigmatické reformy starobních, invalidních a pozůstalostních důchodů. Základní výměra starobního důchodu by se měla přeměnit na oddělený rovný důchod, se samostatným systémem důchodového věku, minimální doby pobytu či ekonomické činnosti v Česku (optimálně jako ve Velké Británii) a valorizace. Procentní výměra starobního důchodu se stane samostatným penzijním pilířem

sociálního pojištění, optimálně s konstrukcí rakouského penzijního konta, rovněž se samostatným systémem důchodového věku a valorizace a s podstatně kratší minimální dobou pojištění (5 let).

Úroveň a zvyšování důchodového věku mužů máme zatím vcelku nastaveno srovnatelně se západními státy. To nevylučuje jeho korekci při významnější změně politiky či ekonomických a dalších podmínek. Zrychlení zvyšování statutárního důchodového věku žen s dětmi, kde stále máme bezdůvodnou diferenciaci podle počtu vychovaných dětí, je aktuálním tématem a tento problém lze řešit i v kontextu širší či užší důchodové reformy a rodinné politiky. Zvyšování důchodového věku zde povede i ke zvyšování důchodů žen – a tím i k dalšímu snižování genderové mezery v tomto směru.

Podstatným nedostatkem české právní úpravy je neférová intenzívní motivace k předčasným odchodům do důchodu v důsledku nízkých srážek za předčasné penzionování. Lze proto doporučit, aby reforma předčasných důchodů byla realizována přednostně; také z toho důvodu, že technická důchodová reforma by uvedenou absurdní motivaci ještě prohloubila.

Literatura

Fiala, P. a kol., 2022. Programové prohlášení vlády České republiky. Praha: Úřad vlády. https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf

Chłoń-Domińczak, A. (2003). Evaluation of the Notional Defined Contribution Option for the Reform of the Pension System in the Czech Republic. Report prepared for the Czech Ministry of Labor and Social Affairs. Washington: The World Bank

Krása, V. (2022). Důchodová politika současné vlády je chaotická a nepochopitelná. 17.11.2022. https://www.vaclavkrasa.cz/2022/11/07/duchodova-politika-soucasne-vlady-je-chaoticka-a-nepochopitelna.html

MPSV (2014). Pojistněmatematická zpráva o důchodovém pojištění 2014. Praha: MPSV. http://www.mpsv.cz/files/clanky/20304/PMZ_2014_final.pdf

OECD (2015). Ageing and Employment Policies – Statistics on average effective age and official age of retirement in OECD countries. http://www.oecd.org/els/public-pensions/ageingandemploymentpolicies-statisticsonaverageeffectiveageofretirement.htm

OECD (2020). OECD Reviews of Pension Systems: Czech Republic. Paris: OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/e6387738-en

Pertold, F. (2019). Nízké důchody žen jsou výsledkem prorodinné politiky. Komise pro spravedlivé důchody řeší následek, nikoliv příčinu. *Hospodářské noviny,* 13. 2. 2019

Queisser, M., Whitehouse, E. (2006). Neutral or Fair? Actuarial Concepts and Pension-System Design. OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 40. Paris: OECD. http://www.oecd.org/els/public-pensions/37811399.pdf

Ústavní soud (2010). Rozhodnutí Ústavního soudu ČR: Nález ÚS 8/07. http://www.asocr.cz/addons/files/stare/110107rozhodnuti.pdf

Vostatek, J. (2016). Penzijní teorie a politika. Praha: C. H. Beck.

Vostatek, J. (2021). Czech Pension Reform Plan. Příspěvek na mezinárodní konferenci Theoretical and Practical Aspects of Public Finance 2021. Praha: VŠE. https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fkvf.vse.cz%2Fwp-content%2Fuploads%2Fpage%2F2%2FVostatek-TaPAPF-Czech-Pension-Reform-Plan.docx&wdOrigin=BROWSELINK

Kontakt

Jaroslav Vostatek

Vysoká škola finanční správní

101 00 Praha 10, Estonská 500

jaroslav.vostatek@vsfs.cz